

Campanya d'excavació arqueològica a la Cova de Petrolí (Cabanes, la Plana Alta)

Gustau Aguilera Arzo*

Resum

Presentem en breu nota, un avanç de l'excavació arqueològica feta al jaciment prehistòric de la Cova de Petrolí (Ribera de Cabanes - Cabanes), al juny del 2000.

Abstract

This is a short notice about the archaeological excavation carried out in the prehistoric site of Cova del Petrolí (Ribera de Cabanes - Cabanes), made in June of 2000.

ANTECEDENTS

La Cova de Petrolí, també coneguda com Cova de Pantalons, s'obri al marge esquerre del barranc de Fontanelles, dintre del terme municipal de Cabanes.

Es tracta d'una cavitat de mitjanes dimensions, orientada a l'est, d'uns 15 metres d'amplada màxima i alçada desigual, amb unes condicions idònies per a l'hàbitat, tot i la proximitat del barranc i la perillositat de les possibles avingudes. La planta, de forma el·líptica irregular, presenta pendent cap al fons, però aquesta no dificulta l'habitabilitat.

L'entorn correspon a una modesta serralada que separa el corredor interior de Cabanes-Pla de l'Arc de la zona costanera de la Ribera, la cota màxima de la qual arriba fins 502 metres sobre el nivell del mar al cim anomenat Subarra, al nordoest del jaciment.

L'entorn immediat del jaciment, junt al barranc, resulta accidentat i sembla poc apropiat per activitats econòmiques, però la proximitat a

dos zones conjuntes de gran potencial econòmic, donen al jaciment tot el seu valor estratègic. Concretament, a l'oest s'obri el Pla de l'Arc, i a l'est la zona de la Ribera de Cabanes.

El jaciment és amplament conegut i ha estat recurrentment citat a la bibliografia especialitzada com una cova de cronologia neolítica i calcolítica (Esteve, 1935a; 1935b; Olària, 1980). Els materials que sempre s'han presentat a favor d'aquesta cronologia han estat un fragment ceràmic de cos decorat imprès amb nansa de cinta i un geomètric, presentats primerament per Esteve a la Exposició Internacional de Barcelona de 1929, i que posteriorment varen ser recuperats del Museu Arqueològic de Barcelona per entrar a formar part dels fons del Museu de Belles Arts de Castelló, gràcies a la intervenció de la doctora Olària.

Davant de la possibilitat de que en la cova existiren nivells arqueològicament interessants, el Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques de la Diputació va efectuar la primera campanya a la cavitat en juny de 2000.

*Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques. Diputació de Castelló. Apartat 316. E-12080 Castelló de la Plana. <arqueologia@dipcas.es>

Els objectius d'aquesta primera campanya foren bàsicament d'exploració per valorar l'estat de la cavitat i la possibilitat de l'existència de zones intactes.

DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS

Els treballs d'excavació van consistir en obrir dos quadres, excavats per capes artificials. El primer d'ells (quadre 1), de 2 per 3 metres, tot i que posteriorment va tenir que ser ampliat 0,50 metres degut a la constant presència de blocs, se situà al sector nord de la cavitat. En començar l'excavació es va determinar la no existència d'estrats en posició original, configurant la seqüència els aports i remenaments de terres i blocs d'altres indrets. Per sota de tots aquests estrats remenats, aparegué un enorme bloc, procedent del despreniment del sostre, de grans dimensions, que cegava quasi be tot el quadre, de manera que no va ser possible continuar l'excavació en aquest sector amb els mitjans disponibles.

El dipòsit excavat d'aquest quadre és, aleshores, totalment d'aport extern, el que fa pensar que la terra procedent d'excavacions efectuades en altres indrets de la cova es va abocar al sector nord. Fou la constatació d'excavacions clandestines anteriors.

Com que aquest primer quadre resultà infructuós, es va marcar un segon quadre (quadre 2) al sector oest de la cova, situat al fons oposat a l'entrada, inicialment també de 2 per 3 metres.

Aquest segon quadre presentà una sedimentació localment més compacta i semblava no afectada per remocions ni aportada pels pastors. Malauradament, gran part del quadre a penes permetia l'excavació degut a la presència de grans blocs que anaven cegant i dificultant el procés, de manera que vàrem tenir que ampliar 1 metre a l'est (subquadres D1 i D2). Aquesta ampliació va ser decisiva, puix que va permetre obtenir al sector est del quadre, un àrea aproximada de 2 per 1,50 metres de certa consistència i potència, on la presència ocasional de blocs no va impedir totalment l'excavació. Tot i això, després de poder excavar els nivells fèrtils i un nivell basal pràcticament estèril, altre cop la presència de blocs va impedir determinar la seqüència complerta fins la roca mare o estrats basals.

La interpretació del quadre 2 a partir dels materials i l'estratigrafia quedà aleshores establerta en quatre nivells:

- Un nivell superficial, heterogeni, amb barreja de materials de diferents cronologies, d'entre l'edat del bronze i època actual i restes de fauna. Es tracta d'un nivell marró-grisenc compost de sorres, còdols i blocs, amb arrels abundants, de consistència polsosa i endurida. La fracció fina es pot definir com sorra mitja, mentre que la grossa presenta una moderada freqüència de còdols irregulars angulats i grans blocs (procedents del despreniment del sostre) de tendència plana-laminada.

- Un nivell 1a, fàcilment distingible per la seva característica coloració marró. Encara presenta alguns materials intrusius a torn. El nivell està caracteritzat per les restes d'una estructura (basament de llar) associada a un possible nivell d'ocupació. Les característiques dels materials arqueològics (principalment molta ceràmica a mà i fauna) situen el context en un moment del bronze, més aviat antic. Està compost de sorres i còdols, amb arrels gruixudes i fines abundants, tot i que la consistència és prou dura. Apareixen còdols arrodonits i els grans blocs del sostre de tendència plana amb distribució irregular.

- Nivell 1b, per sota del possible nivell d'ocupació, tot i que les característiques del dipòsit fan que siga una continuació del 1a, tant per coloració com per composició. Presenta coloració marró, una composició a base de sorres marrons, graves, còdols, amb arrels fines ocasionals i de consistència endurida i plàstica. Aquest nivell és especialment interessant perquè aparegué un fragment de ceràmica amb decoració campaniforme, del tipus incís. Els materials que l'acompanyen són ceràmiques a mà i restes faunístiques, i no s'han detectat intrusions. Es van recollir, a més, carbons, que lliurats al laboratori Beta Analytic ens han ofert la datació de 4130 BP \pm 130 (Beta-146665: Cal BP 4960 – 4280 a 2 sigma).

- El nivell 2, finalment, està poc documentat, degut a la poca extensió que els blocs van deixar a l'excavació, pràcticament reduint-se l'espai als subquadres C1 i D1. Es tracta d'un nivell de sorres de coloració grisenc, amb llengües griseses, de consistència dura i amb alguna arrel ocasional. Presenta una major concentració de cendres i algun carbó, però la presència de materials arqueològics és baixa. Ara be, creiem significativa l'escadussera presència d'indústria lítica (un burí i un reste de talla) i un botó d'ós de perforació en "V" fragmentat. Els restes de fauna són escassos.

ELS GRAVATS

Adonant-se que pel sostre de la part situada a la dreta de l'entrada s'hi podien observar uns gravats de caire geomètric, segurament d'època històrica, vam procedir a calcar-los i documentar-los fotogràficament per més endavant, procedir a la seva valoració. Aquests gravats estan actualment en estudi.

CONCLUSIONS

En definitiva, la primera campanya d'excavacions a la cova ha permès obtenir una seqüència que de moment és coherent, però que encara està poc documentada. La poca extensió de l'excavació sobre estrats fèrtils intactes fa que tots els resultats siguin provisionals.

Properes actuacions hauran d'estar plantejades necessàriament en dos direccions: determinar si existeixen nivells segellats per sota, i obrir en extensió per completar la documentació sobre aquests moments de transició campaniforme identificats.

La campanya d'aquest any ha permès establir els següents punts:

- Existeix un nivell de l'edat del bronze associat a un possible pis d'ocupació.

- Existeix un nivell campaniforme amb datació radiocarbònica convencional de 2130 aC \pm 130.

- Existeix un nivell inferior, possiblement de transició entre el III i el II mil·lenni on apareix tímidament indústria lítica.

- El nivell neolític no s'ha detectat, però podria estar segellat per un nivell de grans blocs que han limitat la campanya d'aquest any.

Respecte a la valoració de l'estat de la cavitat, s'ha constatat el fet de que la potència dels nivells excavats del quadre 2 va decreixent a mida que ens situem als subquadres de l'est, envers al fons de la cavitat. Aquest decreixement de la potència és clarament artificial, i està clar que és degut a un buidat indiscriminat del sediment conforme ens endinsem a la cova.

La interpretació que fem és que el fons de la cova fou buidat i la terra abocada precisament on se situa el quadre 1, sector nord de la cavitat. Aquesta circumstància concordaria amb el fet de les excavacions, de les que tenim notícies, fetes per M. Peris a la cavitat, i de les quals procedeixen els materials que Esteve va exposar a l'Exposició Internacional de Barcelona.

BIBLIOGRAFIA

ESTEVE, F. (1935): *Estudios acerca de la cerámica cardial y el origen del vaso campaniforme*. (Tesi doctoral inédita. Universitat Complutense) 102 pp. Madrid.

ESTEVE, F. (1935): *La cova Redona de Sierra En Garceran*. Saitabi, 6, pp. 7-9. Valencia.

OLÀRIA, C. (1980): *Aportación al conocimiento de los asentamientos neolíticos en la provincia de Castellón*. Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonenses, 7, pp. 31ss. SIAP. Diputación. Castellón de la Plana.

Els objectius d'aquesta primera campanya foren bàsicament d'exploració per valorar l'estat de la cavitat i la possibilitat de l'existència de zones intactes.

DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS

Els treballs d'excavació van consistir en obrir dos quadres, excavats per capes artificials. El primer d'ells (quadre 1), de 2 per 3 metres, tot i que posteriorment va tenir que ser ampliat 0,50 metres degut a la constant presència de blocs, se situà al sector nord de la cavitat. En començar l'excavació es va determinar la no existència d'estrats en posició original, configurant la seqüència els aports i remenaments de terres i blocs d'altres indrets. Per sota de tots aquests estrats remenats, aparegué un enorme bloc, procedent del despreniment del sostre, de grans dimensions, que cegava quasi be tot el quadre, de manera que no va ser possible continuar l'excavació en aquest sector amb els mitjans disponibles.

El dipòsit excavat d'aquest quadre és, aleshores, totalment d'aport extern, el que fa pensar que la terra procedent d'excavacions efectuades en altres indrets de la cova es va abocar al sector nord. Fou la constatació d'excavacions clandestines anteriors.

Com que aquest primer quadre resultà infructuós, es va marcar un segon quadre (quadre 2) al sector oest de la cova, situat al fons oposat a l'entrada, inicialment també de 2 per 3 metres.

Aquest segon quadre presentà una sedimentació localment més compacta i semblava no afectada per remocions ni aportada pels pastors. Malauradament, gran part del quadre a penes permetia l'excavació degut a la presència de grans blocs que anaven cegant i dificultant el procés, de manera que vàrem tenir que ampliar 1 metre a l'est (subquadres D1 i D2). Aquesta ampliació va ser decisiva, puix que va permetre obtenir al sector est del quadre, un àrea aproximada de 2 per 1,50 metres de certa consistència i potència, on la presència ocasional de blocs no va impedir totalment l'excavació. Tot i això, després de poder excavar els nivells fèrtils i un nivell basal pràcticament estèril, altre cop la presència de blocs va impedir determinar la seqüència completa fins la roca mare o estrats basals.

La interpretació del quadre 2 a partir dels materials i l'estratigrafia quedà aleshores establerta en quatre nivells:

- Un nivell superficial, heterogeni, amb barreja de materials de diferents cronologies, d'entre l'edat del bronze i època actual i restes de fauna. Es tracta d'un nivell marró-grisenc compost de sorres, còdols i blocs, amb arrels abundants, de consistència polsosa i endurida. La fracció fina es pot definir com sorra mitja, mentre que la grossa presenta una moderada freqüència de còdols irregulars angulats i grans blocs (procedents del despreniment del sostre) de tendència planalaminada.

- Un nivell 1a, fàcilment distingible per la seva característica coloració marró. Encara presenta alguns materials intrusius a torn. El nivell està caracteritzat per les restes d'una estructura (basament de llar) associada a un possible nivell d'ocupació. Les característiques dels materials arqueològics (principalment molta ceràmica a mà i fauna) situen el context en un moment del bronze, més aviat antic. Està compost de sorres i còdols, amb arrels gruixudes i fines abundants, tot i que la consistència és prou dura. Apareixen còdols arrodonits i els grans blocs del sostre de tendència plana amb distribució irregular.

- Nivell 1b, per sota del possible nivell d'ocupació, tot i que les característiques del dipòsit fan que siga una continuació del 1a, tant per coloració com per composició. Presenta coloració marró, una composició a base de sorres marrons, graves, còdols, amb arrels fines ocasionals i de consistència endurida i plàstica. Aquest nivell és especialment interessant perquè aparegué un fragment de ceràmica amb decoració campaniforme, del tipus incís. Els materials que l'acompanyen són ceràmiques a mà i restes faunístiques, i no s'han detectat intrusions. Es van recollir, a més, carbons, que lliurats al laboratori Beta Analytic ens han ofert la datació de 4130 BP \pm 130 (Beta-146665: Cal BP 4960 - 4280 a 2 sigma).

- El nivell 2, finalment, està poc documentat, degut a la poca extensió que els blocs van deixar a l'excavació, pràcticament reduint-se l'espai als subquadres C1 i D1. Es tracta d'un nivell de sorres de coloració grisenc, amb llengües grises, de consistència dura i amb alguna arrel ocasional. Presenta una major concentració de cendres i algun carbó, però la presència de materials arqueològics és baixa. Ara be, creiem significativa l'escadussera presència d'indústria lítica (un burí i un reste de talla) i un botó d'ós de perforació en "V" fragmentat. Els restes de fauna són escassos.

